

»På krydstogt i kilderne« eller **»Bordelværtens dygtige sønner«**

Vores medlem, Kjeld Munch, indledte vores januar-møde med "10 min." om en søgekæde gennem en række forskellige kilder med henblik på at fastslå identitet og tilhørsforhold i forhold til "kartoffel-tysker-familien" Bitsch, for Johannes Bitsch, som var bordelvært i Kolding 1874-75. Da søgekæden omfatter så mange gode, generelle kilder og arbejdsgange, besluttede vi, Kjeld Munch og Jesper Ratjen, at bringe en udbygget beskrivelse, som i mellemtiden yderligere øgedes:

1) Sådan begyndte historien

Kort før jul 1874 havde en Johs. Bitsch opsøgt rektor for »Vejle Amts højere Realskole i Kolding« for at få sin søn optaget der, fordi hr. Bitsch ikke syntes at undervisningen på Borgerskolen var tilfredsstillende for en dreng med hans søns evner og forkundskaber.

Selv om hr. Bitsch forsikrede, at han var mand for at betale skolepengene og derfor anså sig for lovmæssigt berettiget til at få sin søn optaget i en offentlig skole, svarede Rektor, at han normalt havde frie hænder til at optage elever, men at han i dette tilfælde først måtte spørge skolens Forstanderskab, hvis formand, byfoged Monrad, efterfølgende gik ud til hr. Bitsch og pålagde ham for fremtiden at indtage en meget tilbageholdende stilling i byen og ikke oftere opsøge Rektor. Problemet var, at Johannes Bitsch siden sin ankomst til byen i september havde overtaget driften af byens bordel. Borgerskolen havde med megen betænkelighed optaget hr. Bitsch's to sønner, men endnu ikke mærket nogen særlig ulempe.

Det bør her bemærkes, at bordeldrift i de større købstæder var anbefalet af Sundheds-kollegiet for at dæmme op for udbredelsen af kønssygdomme.

De offentlige fruentimmere var nemlig ved politiets mellemkomst underkastet lægelig kontrol flere gange om ugen.

2) Efter et lille år i Kolding solgte kommissionær og bordelvært Johs. Bitsch i juli 1875 sin ejendom til bordelvært Joh.Aug.Chr. Muusmann, og forlod atter byen

Hvor var Johs. Bitsch med familie kommet fra? Hvorhen rejste de?

Fra 1600-årene skulle danskere have pas; selv ved indenlandske rejser. Fra omk. år 1800 førtes i købstæderne på rejseruten og navnlig i overfartsbyerne »pasprotokoller« Her anførtes de rejsendes navne, stilling, hjemsted, signalement og rejsens mål. Nyudstedelser af pas blev også indført i protokoller. Det er de rejsende håndværkssvende, som præger protokollerne. Efter forordning 1828 skulle håndværkssvende have »vandrebøger«

Der er kun bevaret en pasprotokol fra Kolding Byfoged 1820-67. For prostituerede dog 1868-1877. (For Vends herred er der bevaret pasprotokoller: 1812-1917 (LOA)).

Til- og afgangslister over personer, som flyttede til eller fra sognet førtes af præsterne i kirkebøgerne:

I købstæderne: 1814-1854 (Registreringen overgik herefter til Byfogeden (tyendeprotokol).

På landet: 1814-1854 (Registreringen overgik herefter til Sognefogeden (tyendeprotokol).

- Så her var heller ikke hjælp at hente.

3) Et skud i tågen

Hadde Johs. Bitsch deltaget i krigen 1864? Så var der en chance for, at han i 1876 havde ansøgt om en krigserindringsmedalje.

Der lå faktisk en ansøgning fra en Johs. Bitsch, f. 1835, som i 1876 var høker i Rådhusstræde i København.

Deltagere i krigene 1848-50 og 1864 kunne i 1876 søge Krigsministeriet om en erindring-medalje (som de selv skulle betale).

Rigsarkivet har ordnet de omk. 120.000 ansøgninger alfabetisk. Ved skriftlig henvendelse undersøger Rigsarkivet om der ligger en ansøgning fra en navngiven person og man kan få en kopi tilsendt.

”Bitsch” er en af de 290 **kartoffeltyskerfamilier**, som i 1769-70 kom til Fredericia.

(Familien Bitsch blev 1. maj 1760 modtaget på Fredericia rådhus sammen med 400 andre kolonister)

Der kendes 3 personer med navnet Johs. Bitsch i slutningen af 1800-tallet.

Spørgsmålet er nu:

Er bordelværten fra Kolding identisk med høkeren i Rådhusstræde?

Kan vi finde noget, som kan hæftes til bordelværten som identifikation?

4) Tilbage til Kolding:

Skulle bordelvært Bitsch have sat sig spor i Kolding, som yderligere kan identificere ham, i den korte periode, han opholdt sig der?

Ja! Heldet står den kække bi.

I juli 1875 bliver en pige (uden navn) skrevet ind som født i Kolding Sct. Nicolai kirkebog. (Hun er blevet døbt andetsteds)

Far: Johannes Bitsch Mor: Bodil Hansen.

Så fik vi oplyst navnet på bordelværtens kone!

5) Hvad hed den søn, som gik i Borgerskolen i Kolding?

Der var to sønner: Johannes Bitsch og Valdemar Bitsch.

Vi kender stadig ikke bordelværtens alder, så vi kan se om han er identisk med høkeren i København født 1835, men vi ved, at hans kone hedder Bodil Hansen og at de har 2 sønner: Johannes og Valdemar.

6) Lægdsruller er traditionelt gode kilder til at følge mænds flytten rundt. Kan vi finde Johs. Bitsch i en lægdsrulle? Vi skal kende en bopæl for ham i hans ”lægdsruller”. Vi ved, at han boede i Kolding 1874-75!

Almindelig værnepligt blev indført ved lov af 12. februar 1849.

Med kun ganske få undtagelser (f.eks. præster) blev alle **mænd indskrevet i lægdsrullen**

1849-1861: Fra 14 år til 37 år, hvorefter man blev slettet.

1862: Fra 15 år til 37 år.

1863-1871: Fra 16 år til 37 år.

1872: Fra 18 år til 35 år.

Hvis bordelværten var lig med høkeren (altså født i 1835) ville han netop i 1849 være 14 år og blive indskrevet i rullen, men vi skal kende hans bopæl (lægd) på det tidspunkt; - og det gør vi jo ikke!

I 1875, hvor han boede i Kolding (lægd 275) var han 40 år og var derfor allerede **sluttet af rullen** og sønnerne ville ikke være gamle nok.

Lægdsrullen gav da heller intet fund.

7) Tilbage til København:

Personer bosiddende i København må stå i vejviseren.

HURRA: En urtekræmmer Johannes Bitsch i Griffenfeldtsgade 11 St.!

Urtekræmmeren i Griffenfeldtsgade er måske (endog sandsynligvis) høkeren fra Rådhusstræde?

8) Folketællingen København 1890. Griffenfeldtsgade

Johs. Bitsch, 27 år, født i Frederikshøj

Anna Emilie Bitsch, 20 år, født i Kristiania

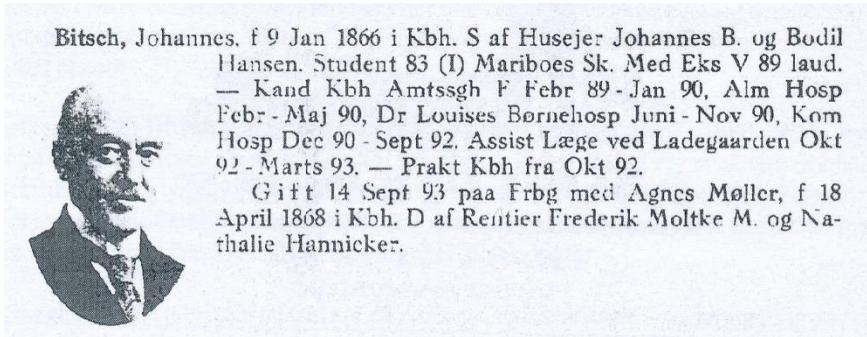
ØV: Konen hed ikke Bodil Hansen og der var ingen børn og urtekræmmeren er alt for ung.

9) Står der andre med navnet "Bitsch" i de københavnske vejvisere?

"Læge J.P. Bitsch med lægepraksis på Nørrebrogade 156"

Kan det give et spor?

10) En læge kan findes i en "embedsstat"

En embedsstat er et bogværk med fortegnelse over personer med samme erhverv eller uddannelse. De findes både som "historiske" embedsstater og embedsstater omfattende de levende på udgivelsestidspunktet. De udkom efterhånden i nye udgaver.

Der findes f.eks. embedsstater over læger, jurister, teologer, magistre, agronomer, forstfolk, fotografer, jernbanefolk, officerer, lærer, kunstnere og mange flere.

Forældrenes navne passer. Lægens fornavn "Johannes" og hans alder passer til, at det er Johannes, som gik på Borgerskolen i Kolding, der er blevet læge i København.

Sønnen må vitterlig have haft gode evner, så det var på flere måder godt, at familien kom væk fra Kolding. (En anden søn, Jens f. 1873 blev overretssagfører i København 1908).

Men vi véd stadig ikke om høkeren i Rådhusstræde, som havde deltaget i krigen 1864 og bordelværten i Kolding er samme person.

11) Kan vi finde forældrenes vielse og derved få oplyst ægtefællernes aldre?

Mormonernes database: »Family Search« viste vejen:

Search (søg): Johannes Bitsch; Event (hændelse): Marriage (vielse); Country: Denmark.

Nr. 40 i listen IGI (International Genealogical Index):

En Johannes Bitsch og Bodil Hansen var viet i Trinitatis, Kbh. (26. nov. 1863).

12) Opslag i Trinitatis kirkebog:

Johannes Bitsch (28 år) og Bodil Hansen (27 år) viet. Dvs. født i hhv. 1835 og 1836.

Af de 3 mulige Johannes Bitsch'er matchedes aldersmæssigt kun med "høkeren" født i 1835. Høkeren og bordelværten var samme person!

Bitsch-familien kan i øvrigt føres tilbage til den Johann Peter Bitsch, født 1731 i Reichenbach, som 1. maj 1760 sammen med 400 andre kolonister (senere kaldet "kartoffeltyskere") blev modtaget på Fredericia rådhus af præsident over fristaden Fredericia, Hans de Hofmann. Familien blev bosat i Grønhøj; - på stedet hvor i dag Grønhøj Kro ligger.

Nu var vi blevet meget klogere! – Men tingene har det med at udvikle sig:

På internettet spurgte en slægtsforsker til fødselsdag på sin bedstefars bror Johannes Bitsch, som havde været læge i København.

Det var lige, hvad vi kunne svare på, - og kontakten til en slægtning til bordelværten/høkeren/husejeren, som måtte være hendes oldefar, var skabt.

Oldebarnet havde et fotografi af sine oldeforældre: Johs. Bitsch og hstr. Bodil Hansen.

Kan fotografiet dateres? Ja! Så skal vi bruge et værk om fotografer i Danmark:

Bjørn Ochsner: "Fotografer i og fra Danmark til og med år 1920", Bd. I-II, Bibl. Central. Forlag 1986 (Står på folkebibliotekets læsesal).

Indeholder omtale af alle de fotografer, som forfatteren, som var overbibliotekar på Det Kgl. Bibliotek havde kendskab til. Deres firmanavn og funktionstid på forskellige adresser samt evt. medaljer m.m. nævnes. Oplysninger om dette på fotografiets for- og/eller bagside kan altså hjælpe til datering af et fotografi.

Elleby & Türck 19.11.1896 - efter 1920: København Nørrebrogade 52 (under Elleby står: "1896-1907 i samarbejde med William Türck, se Elleby & Türck").

Fotografiet kan altså dateres til perioden 1896-1907.

Det var umiddelbart ikke så godt, for husejer/høker/bordelvært Johs. Bitsch døde i 1886!

Men der kan godt findes en naturlig forklaring på denne anakronisme. Portrættet fra Elleby & Türck er ikke et dobbeltportræt, men sammensat af to enkeltportrætter. Der er under alle omstændigheder tale om en sammenkopiering senere end optagelsestidspunktet. "Senere" kan lige så godt være år senere, som minutter eller timer senere.

Enken, Bodil Bitsch f. Hansen, kan ikke mindst i "klunke-tiden" (1880-1900), hvor nips og familiefotos i mængde skulle stå fremme, have ønsket sig et sådant dobbeltportræt som så tydeligt forbandt hende med sin afdøde mand, fremstillet. Sønnen Johannes, med bolig og lægepraksis i Nørrebrogade skulle bare gå få hundrede meter til Elleby & Türck efter denne julegave? Til moderen.

(Slægtsforskeren bruger megen tid på sindrige spekulationer, - og hygger sig gevaldigt ved det!).